

ABB Industrigymnasium
Valhallavägen 4
771 80 Ludvika

2010-10-19
1 (9)
Dnr: 40-2010:482

Industri tekniska Gymnasiet Bergslagen AB
Lugna gatan 345
721 83 VÄSTERÅS

Kvalitetsgranskning av ABB Industrigymnasium med huvudman Industri tekniska Gymnasiet Bergslagen AB.

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen har genomfört en granskning av gymnasieskolornas yrkesförberedande utbildningars förmåga att ge relevanta yrkeskunskaper och förmåga att förbereda eleverna för yrkeslivet. Granskningen av ABB Industrigymnasium visar att det finns behov av förbättringar.

Skolinspektionen bedömer att ABB Industrigymnasium behöver vidta nedanstående åtgärder för att uppfylla de krav som finns i skolförfattningarna:

- Skolan behöver försäkra sig om att samverkan mellan skola och arbetsliv ingår i det systematiska kvalitetsarbetet.
- Den arbetsplatsförlagda utbildningen behöver i högre utsträckning motsvara industriprogrammets program mål och inriktning.
- Bedömning och betygssättning avseende arbetsplatsförlagd utbildning behöver i högre utsträckning kopplas till kursplanernas mål och betygskriterier.
- Skolan behöver försäkra sig om att arbetsplatsförlagd utbildning ges i tillräcklig omfattning.

Uppföljning

Senast inom tre månader från dagen för beslutet, dvs. senast den 19 januari 2011, ska Industri tekniska Gymnasiet Bergslagen AB redovisa till Skolinspektionen, avdelningen i Stockholm, vilka åtgärder som vidtagits med anledning av beslutet.

Skolinspektionens granskning av gymnasieskolans yrkesförberedande utbildningar i ABB Industrigymnasium med huvudman Industritekniska Gymnasiet Bergslagen AB.

Bakgrund

Hälften av eleverna i gymnasieskolan går på något av de yrkesförberedande programmen. Av gymnasieskolans för närvarande sjutton nationella program, räknas tretton som yrkesförberedande och tre som studieförberedande. Teknikprogrammet kan vara antingen yrkesförberedande eller studieförberedande. De nationella yrkesförberedande programmen kännetecknas av att programmålen tar sikte på arbetslivet och att programmen innehåller yrkesämnen. Enligt programmålen ska de ge grundläggande kunskaper för arbete inom respektive område och ge en grund för fortsatt lärande inom arbetslivet och för vidare studier.

Den nya skollagen trädde i kraft den 1 augusti 2010, men 1985 års skollag ska fortsätta att tillämpas fram till den 1 juli 2011. För elever som har påbörjat utbildningen före den 1 juli 2011 ska 1985 års skollag fortsätta att tillämpas tills dess att eleverna avslutat sin utbildning. Det innebär att 1985 års skollag under dessa perioder är utgångspunkten för Skolinspektionens tillsyn och granskning. Av en yrkesförberedande utbildning ska minst femton veckor genomföras på en arbetsplats, 5 kap. 15 § gymnasieförordningen i dess lydelse före den 15 augusti 2010. Med arbetsplatsförlagd utbildning avses, enligt 1 kap. 2 § gymnasieförordningen i dess lydelse före den 15 april 2010 *"kursplanestyrd utbildning på ett program som genomförs på en arbetsplats utanför skolan"*. Studier av yrkesutbildningars kvalitet tyder på att en framgångsfaktor är att det bedrivs ett uthålligt och systematiskt kvalitetsarbete kring samverkan mellan skola och arbetsliv samt den arbetsplatsförlagda utbildningen.

Enligt 9 kap. 8 § 1985 års skollag i dess lydelse före den 1 mars 2010 ska en fristående skola som förklarats berättigad till bidrag lämna en utbildning som ger kunskaper som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan ska förmedla på nationella eller specialutformade program.

Under våren 2010 genomför Skolinspektionen en kvalitetsgranskning av gymnasieskolornas yrkesförberedande utbildningars förmåga att ge relevanta yrkeskunskaper och förmåga att förbereda eleverna för yrkeslivet för att på de granskade skolorna bidra till ökad måluppfyllelse genom att kvaliteten i samverkan mellan skolan och arbetslivet förbättras.

Projektet besöker 40 skolor och intervjuar 3 elever på varje skola. Vi intervjuar även dessa elevers lärare, skolans rektor/rektorer samt de utvalda elevernas handledare på arbetsplatsen. Inför besöken på skolor och arbetsplatser kräver Skolinspektionen in dokument för analys samt frågeformulär som rektor besvarat. Samtliga yrkesförberedande program är representerade. De 40 skolor som projektet granskar är spridda över hela landet.

Granskningen tar sin utgångspunkt i följande frågeställningar:

1. Sker samverkan mellan skola och arbetsliv så att utbildningen anpassas efter arbetslivets behov och förbereder eleverna för arbetslivet?
2. Har skolan på olika yrkesförberedande program genomfört arbetsplatsförlagd utbildning i tillräcklig omfattning och av god kvalitet?
3. Betygssätts eleverna vid arbetsplatsförlagd utbildning på ett korrekt och likvärdigt sätt?

Skolinspektionen sammanställer resultatet av kvalitetsgranskningen vid skolan i ett beslut. I beslutet pekas på både sådant som fungerar bra och på sådant som skolan behöver förbättra. När samtliga 40 skolor är granskade sammanfattar Skolinspektionen resultaten i en kvalitetsgranskningsrapport, i syfte att sprida vunna erfarenheter.

Övergripande information om och projektplan för kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>).

Beskrivning av skolan och genomförande

ABB Industrigymnasium är en fristående gymnasieskola som bedriver specialutformat industritekniskt program med inriktning elkraft och inriktning IT för industrin. Huvudman från och med den 6 december 2001 är Industritekniska gymnasiet Bergslagen AB med organisationsnummer 556608-1740. Tidigare huvudman som startade ABB Industrigymnasium läsåret 1994/95, var Asea Brown Boveri AB (ABB AB) därav skolans namn.

Enligt skolans egen beskrivning av sin verksamhet läser samtliga elever ett specialutformat industriprogram. Programmet har specialutformats i nära samarbete med framförallt ABB och andra större företag på orten. Eleverna har möjlighet att nå särskild behörighet för studier på tekniska högskolan vilket kräver att eleverna läser ett utökat program upp till 3400 gymnasiepoäng. I samband med faktagranskningen av beslutet uppger rektorn "att särskild högskolebehörighet nås redan vid 2900 poäng om en elev väljer "rätt kurser" inom gruppen "valbara kurser".

Enligt rektorn är det svårt att få tag på APU-platser på grund av den sjunkande konjunkturen och konkurrensen om platser från kommunens gymnasieskola. Samarbetet med ABB AB är bra och enligt rektorn är ett av målen med inriktningen elkraft att tillgodose ABB i Ludvika med kompetent arbetskraft.

Underlaget för granskningen består av dokument från skolan samt av information som samlades in vid intervjuer den 12–14 april 2010. Intervjuer genomfördes på skolan med rektorn och med den lärare som har platsansvar och APU-ansvar. Tre elever intervjuades, en av dem med inriktning elkraft på sin APU-plats, de övriga två med IT inriktning på skolan. Dessa tre elevers handledare intervjuades på sina arbetsplatser. Ansva-

riga för kvalitetsgranskningen av ABB Industrigymnasium har varit Marie Wiberg-Svensson och Stig Westlund.

Motivering till beslutet

Sker samverkan mellan skola och arbetsliv så att utbildningen anpassas efter arbetslivets behov och förbereder eleverna för arbetslivet?

Enligt 9 kap. 8 § 1985 års skollag i dess lydelse före den 1 mars 2010 ska en fristående skola som förklarats berättigad till bidrag lämna en utbildning som ger kunskaper som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan ska förmedla på nationella eller specialutformade program.

De yrkesförberedande programmens nationella styrdokument, i form av program mål, ämnesbeskrivningar, kursplaner och betygskriterier, är formulerade och fastställda efter samråd med arbetsmarknadens parter. Enligt 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna, punkt 2.4 framgår att de frivilliga skolformerna ska nära samverka med arbetslivet och att det är "särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet om den yrkesförberedande utbildningen". Enligt 2 kap. 2 § 1985 års skollag i dess lydelse för den 1 mars 2010, åligger det rektorn "att särskilt verka för att utbildningen utvecklas". Enligt punkt 2.6 i 1994 års läroplan behöver rektorn även försäkra sig om att samverkan med arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får en kvalitativt god utbildning samt förberedelse för yrkesverksamhet.

Både genom det europeiska samarbetet i yrkesutbildningsfrågor och i tidigare utvärderingar av yrkesutbildningar lyfts betydelsen av att skolorna bedriver ett uthålligt och systematiskt kvalitetsarbete kring frågor som rör samverkan mellan skola och arbetsliv. Vissa framgångsfaktorer för skolornas kvalitetsarbete i arbetet med den arbetsplatsförlagda utbildningen identifierades i Skolverkets och Myndigheten för skolutvecklings projekt under tidigt 2000-tal¹. En sådan tycks vara att skolan betraktar samverkan med arbetslivet som en naturlig och betydelsefull del av sitt systematiska kvalitetsarbete.

Skolinspektionen har granskat ABB Industrigymnasiums specialutformade industriprogram inriktning elkraft och inriktning IT. Skolan uppger att de har goda kontakter med branschen och rektorn beskriver att samverkan med ABB återigen har kommit igång. En ny referensgrupp har återskapats med syfte att tillsammans diskutera och planera för vad eleverna behöver kunna inför yrkeslivet. Referensgruppen består av representanter för skolan; verkställande direktör, rektorn, platsansvarig och från ABB; personalchef, linjeförman med flera. Referensgruppen ska ha möten fyra gånger per år och har vid Skolinspektionens besök haft tre möten. Enligt rektorn har skolan också god samverkan med Teknikcollege i Västbergslagens gymnasieförbund och får genom denna samverkan ytterligare information om näringslivets behov.

¹ Arbetsplats för lärande, om samverkan mellan gymnasieskola och arbetsliv, rapport från Myndigheten för skolutveckling, Liber distribution, 2004.

Enligt rektorn och APU-ansvarig på skolan ger den arbetsplatsförlagda utbildningen en god grund för det fortsatta yrkeslivet. Eleverna har däremot synpunkter på den första APU-perioden i årskurs 1 som de anser inte ger så mycket och uppger att de har svårt att se sambandet med programmet. Elever uppger vidare att deras uppfattning om utbildningen och APU-platsen sällan följs upp av lärarna. Även handledare uppger för Skolinspektionen att skolan sällan efterfrågar deras syn på skolans arbete med APU genom utvärderingar.

Skolinspektionens granskning visar genom intervjuer och besök på APU-platser att ABB Industrigymnasium har en god samverkan med arbetslivet, dock inte alltid med fokus på program mål och elevens lärande.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektion bedömer att ett viktigt utvecklingsområde för ABB Industrigymnasium är resultatuppföljning, analys och åtgärder för utveckling d.v.s. ett systematiskt kvalitetsarbete som också ska dokumenteras i en kvalitetsredovisning. Skolans kvalitetsredovisning saknar resultat om den arbetsplatsförlagda utbildningen

Har skolan på olika yrkesförberedande program genomfört arbetsplatsförlagd utbildning i tillräcklig omfattning och av god kvalitet?

Enligt 9 kap. 8 § 1985 års skollag i dess lydelse före den 1 mars 2010 ska en fristående skola som förklarats berättigad till bidrag lämna en utbildning som ger kunskaper som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan ska förmedla på nationella eller specialutformade program.

Enligt 1 kap. 2 § 1985 års skollag i dess lydelse före den 1 mars 2010 ska: "Utbildningen ... inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den bedrivs i landet". Normerna för likvärdigheten anges i 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna, punkten 1.1. Av detta följer att det är läroplanen, programmålen och kursplanerna som ska vara utgångspunkt för hur undervisningen utformas.

Med arbetsplatsförlagd utbildning avses kursplanestyrd utbildning på ett program som genomförs på en arbetsplats utanför skolan. Enligt gymnasieförordningen ska den arbetsplatsförlagda utbildningen uppgå till minst 15 veckor. Varje vecka med APU ska motsvara garanterad undervisningstid om minst 24 timmar. Det är styrelsen för utbildningen som ansvarar för omfattningen av den arbetsplatsförlagda utbildningen. Det är även styrelsen som ansvarar för att den arbetsplatsförlagda utbildningen uppfyller de krav som finns på utbildningen. Om styrelsen för utbildningen inte kan skaffa fram platser för den arbetsplatsförlagda utbildningen i den omfattning som anges i lagen, får utbildningen istället bytas ut mot motsvarande utbildning förlagd till skolan. Under sådana omständigheter ska styrelsen vidta alla åtgärder för att utbildningen så snart som möjligt kan förläggas till en arbetsplats. Det är rektorn som beslutar om hela eller delar av kurser ska arbetsplatsförläggas och om hur fördelningen över åren ska göras.

(Författningsstöd: 1 kap. 2 § gymnasieförordningen i dess lydelse före den 15 april 2010, 5 kap. 15 § gymnasieförordningen, 5 kap. 16 § andra stycket gymnasieförordningen i deras lydelse före den 15 augusti 2010.)

Den arbetsplatsförlagda utbildningen konfronterar, enligt forskningen, skolan med arbetslivets utveckling och förändrade kompetenskrav. Vid Skolinspektionens tillsyn har framkommit att det finns stora skillnader i hur olika skolor arbetar med systematiskt kvalitetsarbete, hur man hantarerar arbetslivskontakter och hur man uppfyller kraven att ge eleverna på yrkesförberedande program arbetsplatsförlagd utbildning. Andra framgångsfaktorer som lyfts fram är att det finns ett aktivt och fungerande programråd samt kompetenta handledare ute på arbetsplatserna.

I intervjuer med rektorn och i skolans kvalitetsredovisning framkommer att varje elev ska få minst 15 veckors arbetsplatsförlagd utbildning. Skolinspektionens granskning visar att ABB Industrigymnasium erbjuder endast elva veckor APU. Skolan fördelar APU-perioderna enligt följande: fyra veckors APU under vårterminen i årskurs 1 och tre veckor under årskurs 3. Enligt rektorn ingår också kursen Projektarbete PA1201, 100 p, som arbetsplatsförlagd utbildning och motsvarar fyra veckor. Projektarbetet utgår från uppgifter i samverkan med uppdragsgivaren som är det lokala näringslivet eller högskolan. Målet är att kursen genomförs ute på arbetsplatsen men vid Skolinspektionens besök är kursen läsåret 2009/10 dock förlagd och genomförs på skolan.

Elevernas första APU-period (fyra veckor) utgörs av skolans egen lokala kurs, Verkstadsteknik specialisering VER1578 100p, och har ingen direkt anknytning till elevernas kommande val av inriktning. Kursen är gemensam för alla elever och flertalet APU-platser finns inom ABB industri. Under årskurs 3 genomför eleverna sin andra APU (tre veckor) och då kan eleven själv välja en arbetsplats utomlands alternativt på "hemmaplan".

Enligt rektorn har omfattningen av den arbetsplatsförlagda utbildningen inte förändrats sedan läsåret 2003/04. Innan dess hade eleverna ingen APU alls. All APU ligger inom de 2 500 gymnasiepoängen men utgår inte från kursmoment i programmets karaktärsämneskurser. Det är förklaringen till att all APU utgår från skolans egna lokala kurser. Enligt rektorn kommer den arbetsplatsförlagda utbildningen att ingå i kursmoment programmets karaktärsämnen från och med läsåret 2010/11.

I skolans kvalitetsredovisning för år 2009 finns det tydliga beskrivningar om målen med APU, om hur måluppfyllelse sker och vad den arbetsplatsförlagda utbildningen ska ge eleverna. Däremot saknas en uppföljning och utvärdering av i vilken utsträckning målen har uppnåtts.

Enligt skolan gör lärarna en övergripande planering av den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen och utgår från den lokala kursen. En planering för den enskilde eleven saknas men en anpassning görs däremot för en elev med särskilda behov. I intervjuer

med elever och handledare framkommer att utbildningen planeras utifrån arbetsplatsens schema och handledarens arbetsuppgifter. Eleverna följer handledaren och eleven får ökat ansvar och svårare arbetsuppgifter efterhand. Det framkommer dock att utmaningar inte alltid ges och att APU inte upplevs som lärande och inte kopplat till de kurser som ingår i programmet. Elever uppger däremot att den utlandsförlagda utbildningen omfattande tre veckor upplevs som mer givande och ger utmaningar.

Enligt rektorn och APU-ansvarig har man en hög kvalitet på APU-platserna och eleverna är nöjda med sin APU. Lärarna besöker eleverna minst en gång på arbetsplatsen för att följa upp hur det går för eleven och om eleven trivs. Däremot träffas inte alltid elev, lärare och handledare tillsammans för att vid besöket följa upp de arbetsuppgifter eleven har.

I intervjuer med handledare (yrkeshandledare) framkommer att de har kunskap om den arbetsplatsförlagda lokala kursen men inte om skolans styrdokument. Inför att arbetsplatsen ska ta emot en elev får handledaren ett informationshäfte om innehållet i APU, elevens uppgifter, handledarens samt yrkeshandledarens roll. På de arbetsplatser som Skolinspektionen besökte var chefen för avdelningen/arbetsplatsen den officiella handledaren men själva handledningen sker av en s.k. yrkeshandledare ute i organisationen.

Enligt skolan erbjuds handledarutbildning men de intervjuade handledarna ställer sig tveksamma till att delta i sådan utbildning på grund av tidsbrist, även om de menar att det kunde vara utvecklande.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att skolan ytterligare behöver säkerställa att innehållet i den arbetsplatsförlagda utbildningen är relevant i förhållande till program mål och studieinriktning. Skolan behöver även försäkra sig om att arbetsplatsförlagd utbildning ges i tillräcklig omfattning.

Betygssätts eleverna vid arbetsplatsförlagd utbildning på ett korrekt och likvärdigt sätt?

Enligt 9 kap. 8 § 1985 års skollag i dess lydelse före den 1 mars 2010 ska en fristående skola som förklarats berättigad till bidrag lämna en utbildning som ger kunskaper som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan ska förmedla på nationella eller specialutformade program.

Vidare gäller enligt 2 kap. 9 § förordningen om fristående skolor och viss enskild verksamhet inom skolområdet, att bestämmelserna i 7 kap. 3 § första stycket gymnasieförordningen ska tillämpas även för fristående skolor. Enligt detta lagrum ska betyg på avslutad kurs sättas av läraren. När det gäller betygsättning av elever som är på APU ska det finnas ett samarbete mel-

lan lärare och handledare vad gäller underlag för lärarens betygssättning. Läraren ska följa elevens kunskapsutveckling även när de är på APU för att kunna sätta ett korrekt betyg. Enligt 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna, punkt 2.5 framgår att läraren vid betygssättning ska utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanen samt att läraren ska göra en allsidig bedömning av kunskaperna och därvid beakta hela kursen. Läraren ska även fortlöpande ge varje elev information om elevens utvecklingsbehov och framgångar i studierna. Vidare ska läraren även redovisa för eleverna på vilka grunder betygssättning sker.

Forskning fokuserat på bedömningsgrunder för betygssättning i karaktärsämnen inom hotell- och restaurangprogrammet har visat att lärarna bedömer både elevernas yrkeskvalifikationer och andra mer generella egenskaper, s.k. nyckelkvalifikationer där de sistnämnda är självständighet, planeringsförmåga, problemlösningssförmåga, samarbete, kundkontakt, kommunikation och initiativkraft. Lärarna tenderade här att värdera nyckelkvalifikationerna högre när de skulle bedöma elevernas kunskande. Det föreföll som om lärarna i förhållande till kursplanemålen till viss del bedömde "fel" saker och att lärarna hade en tendens, åtminstone vid betygssättning av de högre betygen, att relatera till sin egen erfarenhet snarare än betygskriterierna vid betygssättning.²

Bedömning och betygssättning under årskurs 1 utgår från den lokala kursen VER1578, 100 p. och Projektarbete PA1201, 100p, i årskurs 3. Det är APU-ansvarig och lärare på skolan som ansvarar för betygssättningen men den föregås av en diskussion med eleven och eventuellt handledaren. Som underlag för betyg används också en APU-rapport som eleven ska göra. I rapporten ska ingå en beskrivning av arbetsplatsen enligt följande; produktbeskrivning, produktion, personal, miljö, kvalitet, säkerhet, beskrivning av egna arbetsuppgifter och en sammanfattning liknande en egenutvärdering. Rapporten betygssätts av läraren på skolan och handledarens synpunkter tas tillvara. Som ett exempel på infärgning ska eleven också skriva dagbok på engelska.

På den arbetsplatsförlagda utbildningen bedömer handledaren eleven främst utifrån olika förmågor som; nyfikenhet, initiativförmåga, ansvarsfullhet, kvalitetsmedvetenhet, säkerhetstänkande och samarbetsförmåga. Hur eleven utför olika arbetsuppgifter bedöms också, vilket framkommer i de intervjuer som genomförs med elever och handledare.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att skolan behöver tydliggöra målen för elevens lärande och kunskapsutveckling och vid bedömning och betygssättning utgå från de nationella kursplanernas mål och betygskriterier.

² Därför fick jag bara Godkänt, bedömning i karaktärsämnen på HR-programmet, Helena Tsagalidis, Stockholm, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 2008.

I ärendets slutliga handläggning har utredaren Stig Westlund deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Ann-Christin Hartman
Enhetschef

Marie Wiberg-Svensson
Undervisningsråd